

Het gezicht van de jeugdzorgwerker

Nederlands
Jeugd
instituut

Dit doet de jeugdzorgwerker

In de jeugdzorg werken meer dan 34.000 professionals in verschillende voorzieningen. In tal van functies met een eigen karakter en focus. Sommige jeugdzorgwerkers bieden vooral opvoedingsondersteuning aan gezinnen. Zij richten zich daarbij op het voorkomen van problemen. Andere jeugdzorgwerkers houden zich vooral bezig met het verhelderen van hulpvragen en het vaststellen van passende hulpverlening. Nog weer andere jeugdzorgwerkers bieden ondersteuning om onwenselijke situaties op te lossen. Kortom: jeugdzorgwerkers zijn van alle markten thuis.

Nieuw competentieprofiel

Om jeugdzorgwerkers met elkaar te verbinden én om te laten zien hoe specifiek het werken in de jeugdzorg is, is een nieuw competentieprofiel opgesteld. Deze folder geeft in grote

lijnen aan welke taken en competenties je in dit profiel kunt vinden en waarom daarvoor gekozen is. Ook reageren verschillende betrokkenen in de jeugdzorg op het nieuwe profiel.

‘Durf jezelf een spiegel voor te houden’

‘In de afgelopen periode is steeds meer vastgelegd over de kwaliteitseisen waaraan je hulp moet voldoen en wat je zelf in huis moet hebben. Tegen die achtergrond kun je jezelf met het nieuwe competentieprofiel van de jeugdzorgwerker een spiegel voorhouden om te zien op welke terreinen je je verder kunt ontwikkelen. Bovendien is met dit profiel voor cliënten en collega’s duidelijk wat zij van onze beroepsgroep kunnen en mogen verwachten. Het zou niet goed zijn als de hulpverlening uit angst voor incidenten volledig wordt dichtgetimmerd met protocollen, richtlijnen en voorschriften. Uiteindelijk komt dat de kwaliteit van onze hulp niet ten goede. Daarom hoop ik dat er door het competentieprofiel en de hieraan gekoppelde beroepsregistratie vooral meer vertrouwen ontstaat in ons vakmanschap. Dat biedt ons als goed opgeleide hulpverleners de ruimte om een persoonlijke en creatieve invulling te blijven geven aan ons werk.’

Fred Kroezen is ambulant hulpverlener Intensieve Orthopedagogische Gezinsbehandeling van Yorneo, jeugdhulpverlening Drenthe.

Voor wie is het competentieprofiel bedoeld?

Het competentieprofiel *Jeugdzorgwerker* richt zich op professionals die werkzaam zijn in de preventieve jeugdzorg (waaronder bureau Halt en

de Centra voor Jeugd en Gezin), de Bureaus Jeugdzorg, de Raad voor de Kinderbescherming, de provinciale jeugdzorgvoorzieningen en de justitiële jeugdinrichtingen.

Een definitie van jeugdzorg

Een korte en krachtige definitie van jeugdzorg is: ‘helpen bij opgroeien en opvoeden’. Jeugdigen en hun ouders beschikken immers over een eigen kracht waarmee zij groeien en opvoeden. In deze definitie komt goed naar voren dat de jeugdzorg zich niet alleen richt op hulp aan jeugdigen bij het opgroeien, maar ook op de ondersteuning van ouders bij het opvoeden. Beide aspecten zie je terug in de ‘Internationale Rechten van het

Kind’: het gaat om het kind, maar dat kan niet gedijen zonder goede opvoeders.

Het belang van jeugdzorg

Het opvoeden en opgroeien van jeugdigen raakt niet alleen hun eigen toekomst; het heeft ook impact op de samenleving als geheel. Dat levert soms forse dilemma’s op, waarbij jeugdzorgwerkers moeten laveren tussen de rechten en veiligheid van het kind en de eigen opvoed-

‘Handige ‘gereedschapskist’ voor hulpverleners’

‘Bij professionalisering is het vooral van belang dat jeugdzorgwerkers meer leren denken vanuit het perspectief van hun cliënten. Ouders willen meedenken over de geboden hulp en serieus genomen worden. Dat lijkt wellicht een open deur, maar dat is het niet! Alleen zo kun je een samenwerkingsrelatie opbouwen waarbij cliënten zich echt begrepen voelen. Jeugdzorgwerkers zijn in de ogen van veel cliënten helaas nog vaak hulpverleners zonder duidelijke titel of status. Dit beeld zal door de nieuwe competentieprofielen veranderen. Zeker nu daar ook beroepsregistratie aan wordt gekoppeld. Cliënten krijgen door de nieuwe competentieprofielen niet als vanzelf betere zorg. Dat hangt namelijk niet alleen af van de kwaliteit van jeugdzorgwerkers zelf, maar ook van de kracht van de hulpverleningsketen als geheel. Met deze competentieprofielen beschikken jeugdzorgwerkers in elk geval over een goede gereedschapskist. Omdat de maatschappij snel verandert, zal de inhoud van die kist voortdurend moeten worden bijgesteld en aangescherpt. Nu bestaat bijvoorbeeld bij jeugdzorgwerkers de behoefte aan kennis over andere culturen en godsdiensten. Heel goed dat zelfs daar aan is gedacht bij de nieuwe competentieprofielen.’

Betty Groot is bestuurslid van het Landelijk Cliëntenforum Jeugdzorg.

verantwoordelijkheid van ouders en andere opvoeders. Het werk van de jeugdzorg raakt zo aan actuele maatschappelijke en politieke thema's. Dat zie je terug in de media. Na veel

negatieve publiciteit verschuift de toon van de berichtgeving van 'jeugdzorg deugt niet' naar 'jeugdzorg is een lastig vak' en 'jeugdzorg is een boeiend vak'.

Spanningsveld

Werken in het belang van jeugdigen én hun opvoeders leidt tot een spanningsveld dat kenmerkend is voor jeugdzorg. In veel gevallen lopen de wensen en behoeften van jeugdigen en die van hun opvoeders namelijk niet langer vanzelfsprekend parallel. Als

hierdoor het ‘opgroeien en opvoeden’ wordt belemmerd, staan gezinsvoogden, pleegzorgwerkers, raadsonderzoekers of pedagogisch medewerkers voor het dilemma of zij wel of niet moeten ingrijpen. Ook al willen ouders het beste voor hun kind, soms doen zij dingen die niet goed zijn voor hun kinderen.

Wat doe je bijvoorbeeld als een kind niet naar school gaat, omdat ouders denken dat zij het beter kunnen dan de school? En hoe handel je wanneer een ouder met een verstandelijke beperking – die niet inziet dat het de opvoeding alleen onvoldoende kan vormgeven – hulpverlening weigert? Omdat ouders in dit soort situaties iets willen dat uiteindelijk niet in het belang is van hun kinderen, ligt daar een belangrijke taak voor jeugdzorg.

Helpen bij opvoeden en opgroeien

Over de manier waarop jeugdzorgwerkers hun hoofdtaak – ‘helpen bij het opgroeien en opvoeden’ – uitvoeren, zijn de opvattingen nogal veranderd in de afgelopen decennia. In plaats van het overnemen van de opvoeding ligt het accent tegenwoordig meer op ‘empowerment’. Hierbij staat het bevorderen van de eigen kracht van mensen centraal, zodat zij beter in staat zijn zichzelf te helpen. Met

dat perspectief voor ogen bestaat de zorgverlening dan in essentie uit het scheppen van de juiste voorwaarden en het geven van ruimte, zodat mensen in hun eigen kracht komen te staan. Naast deze insteek blijven er echter situaties bestaan waarbij empowerment niet mogelijk is en ingrijpen in het belang van de jeugdige niet te vermijden is.

Omgaan met kritische situaties

Tijdens het werk met jeugdigen en hun opvoeders worden jeugdzorgwerkers regelmatig geconfronteerd met lastige situaties. Het is aan de jeugdzorgwerker om binnen een bepaald spanningsveld een verantwoorde keuze te maken. In het competentieprofiel voor de jeugdzorgwerker onderscheiden we de volgende kritische situaties:

- Belang opvoeders tegenover het belang jeugdige;
- Gewenste situatie tegenover beperkte mogelijkheden of beperkte medewerking;

- Balanceren tussen betrokkenheid en distantie;
- Privacy waarborgen tegenover transparant kunnen werken;
- Duidelijk een eigen positie innemen.

Met behulp van de in het profiel beschreven competenties is de jeugdzorgwerker in staat om een professionele afweging te maken in deze situaties.

De vakbekwame jeugdzorgwerker

Om een vakbekwame beroepsbeoefenaar te worden, moet je een tijdlang werkervaring opdoen in een bepaalde sector. In die periode ontwikkel je je steeds verder tot een allround professional. Dit vergt een continu leerproces van na- en bijscholing en deskundigheidsbevordering

‘Competentieprofiel: belangrijk toetsingskader voor beroepsregistratie’

‘Beroepsregistratie is een keurmerk voor kwaliteit. Om die reden willen de overheid en de beroepsverenigingen naar een wettelijk erkende beroepsregistratie van professionals in de jeugdzorg. Door beroepsregistratie zijn ouders, kinderen, maar ook werkgevers verzekerd van hulpverleners die beschikken over de vereiste kennis, houding en vaardigheden. Bij deze wettelijke beroepsregistratie gebruiken we het nieuwe competentieprofiel als toetsingskader. Zo kunnen we bijvoorbeeld bepalen of beginnende jeugdzorgwerkers beschikken over de vereiste basisset competenties. En ook in de verdere loopbaan blijft het competentieprofiel belangrijk. Als je eenmaal een beroepsregistratie hebt, moet je immers blijven investeren in je professionele ontwikkeling. Alleen dan kun je na vijf jaar opnieuw worden geregistreerd. In feite wordt met het nieuwe competentieprofiel en de wettelijke beroepsregistratie op beleidsmatig en politiek niveau erkend dat het essentieel is om te investeren in de deskundigheid van jeugdzorgwerkers. Dat vindt ik echt een doorbraak die grote kansen biedt aan de jeugdzorg!’

Iris Leene is directeur van de Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers (NVMW).

op de werkplek door begeleiding, praktijktraining, supervisie, intervisie, enzovoort. Op die manier verwerf je als jeugdzorgwerker steeds meer competenties die je nodig hebt bij

het uitoefenen van je vak en verdere specialisaties en differentiaties. Beroepsregistratie is hierbij een goed instrument om vakmanschap te bevorderen.

Taken van de jeugdzorgwerker

Het competentieprofiel jeugdzorgwerker biedt een uitgebreide beschrijving van de kerntaken die je in allerlei verschillende functies en

voorzieningen in de jeugdzorg nodig hebt. Deze kerntaken bestaan uit cliëntgebonden, organisatiegebonden en professiegebonden taken.

- *Cliëntgebonden taken:* taken die te maken hebben met het werken met jeugdigen, opvoeders of andere cliënten. Bijvoorbeeld het opbouwen van contacten, het opstellen van een plan van aanpak en het uitvoeren van interventies.
- *Organisatiegebonden taken:* taken die te maken hebben met het functioneren binnen een organisatie, zoals het meedenken over beleid.
- *Professiegebonden taken:* taken die te maken hebben met de ontwikkeling van de jeugdzorgwerker in zijn beroep. Denk aan het zelfstandig werken aan deskundigheidsbevordering en het profileren van het vak.

Generieke en vakspecifieke competenties

Hoeveel en welke competenties een jeugdzorgwerker moet hebben, is afhankelijk van zijn functie. Zo heeft een gezinsvoogd andere competenties nodig dan een pedagogisch werker in een residentiële setting of een raadsonderzoeker. Een deel van de competenties komt daarbij overeen met algemene competenties die jeugdzorgwerkers delen met andere disciplines in de sector Zorg en Welzijn. Denk bijvoorbeeld aan het begrijpelijk overbrengen van informatie en advies, het kunnen samenwerken met andere professionals, of het meedenken over het beleid van de eigen organisatie.

Competenties die de identiteit van de jeugdzorgwerker bepalen worden ook wel aangeduid als vakspecifieke competenties. Hierbij gaat het om het:

- Werken vanuit een visie op opvoeding en ontwikkeling;
- Contact leggen met jeugdigen en opvoeders;

- Uitvoeren van passende interventies;
- Outreachend werken om cliënten goed te bereiken;
- Coördineren van zorg waarbij meerdere hulpverleners betrokken zijn;
- Creëren van een veilige omgeving binnen een residentiële setting.

Tot slot besteedt het competentieprofiel aandacht aan competenties waarmee beroepskrachten in de jeugdzorg belangrijke thema's binnen hun werk kunnen aanpakken. Bijvoorbeeld het omgaan met cliënten in een gedwongen kader, het rekening houden met culturele diversiteit of verschillende opvattingen over opvoeding. Maar ook om verantwoord om te gaan met vermoedens van kindermishandeling of ander geweld in de huiselijke kring en voor het waarborgen van de eigen veiligheid als je wordt geconfronteerd met verbaal geweld en agressief gedrag.

Competenties in organisaties

Steeds meer jeugdzorginstellingen werken met competentie management. De competenties voor jeugdzorgwerkers worden gebruikt bij de ontwikkeling van medewerkers en het opstellen van trainings- en bijscholingstrajecten. Door de koppeling van competenties

aan organisatiedoelstellingen, komen de algemene visie van de organisatie en individuele insteek meer op één lijn. Het integreren van het landelijke profiel in het eigen personeelsbeleid draagt bij aan de verdere samenhang en herkenbaarheid van de beroepsuitoefening binnen de sector.

‘Competentiemanagement vergemakkelijkt aansturing van medewerkers’

‘Bij Spirit werken we sinds 2006 met competentie-management. In dat kader zijn toen voor onze jeugdzorgwerkers competentieprofielen opgesteld. Daarmee liepen we dus vooruit op de veel uitgebreidere competentieprofielen die nu landelijk zijn opgesteld. Onze medewerkers vonden het plezierig dat we deze profielen introduceerden. In de profielen wordt natuurlijk een ideaalbeeld neergezet, waaraan geen enkele professional helemaal kan voldoen. Maar dat is niet erg. Het belangrijkste is dat de profielen een duidelijke richting bieden om beter te worden in je vak en eventueel hoger op te komen. Dankzij deze aanpak is er meer uniformiteit ontstaan in de beoordeling van onze medewerkers. Bovendien spreekt iedereen binnen onze organisatie wat dit betreft nu meer dezelfde taal. Daarom zou ik alle instellingen in de jeugdzorg willen adviseren de nieuwe landelijke profielen goed te integreren in hun personeelscyclus.’

Rian Loonen is afdelingshoofd Werving en Ontwikkeling Personeel bij Spirit, jeugd- en opvoedhulp in Amsterdam.

Opleidingen voor jeugdzorg

Voordat een jeugdzorgwerker als professional in de jeugdzorg aan de slag gaat, heeft hij meestal een sociaal-agogische beroepsopleiding gevolgd. Op basis van het competentieprofiel is er een aparte uitstroomvariant Jeugdzorg ontwikkeld voor het Hoger

sociaal-agogisch onderwijs. Deze uitstroomvariant is bedoeld voor de Hbo-opleidingen Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH), Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD), Culturele en Maatschappelijk Vorming (CMV), Pedagogiek (PED), Toegepaste Psychologie (TP) en Creatieve Therapie

(CT). In de jeugdzorg zijn daarnaast ook sociaal-agogen met een Mbo-opleiding werkzaam. Zij hebben de Mbo-opleiding Pedagogisch Werker of Sociaal Maatschappelijk Dienstverlener gevolgd.

Een fundament voor professionaliteit

Tegelijkertijd met het competentieprofiel *Jeugdzorgwerker*, is ook het competentieprofiel *Gedragswetenschapper in de jeugdzorg* ontstaan. Samen vormen ze de specificatie van de beroepenstructuur *Zorg en Welzijn in de jeugdzorg*. De profielen zetten een eerste stap naar een verbeterde beroepsuitoefening in de jeugdzorg door moderne beroepskrachten. Ze maken duidelijk wat het werk inhoudt, wat men moet kennen en kunnen en wat professioneel handelen betekent. Ze stellen beroepskrachten beter in staat om hun vakbekwaamheid aan te tonen en door middel van de juiste scholing kundig

‘Toetssteen voor ons curriculum’

‘Het nieuwe competentieprofiel voor jeugdzorgwerkers is een mooie toetssteen om het curriculum van onze opleiding Pedagogiek verder aan te scherpen en uit te breiden. Daardoor besteden we nu bijvoorbeeld extra aandacht aan veiligheid en huiselijk geweld. Bovendien laten we studenten kennismaken met actuele methodieken, zoals de Delta Methode die het Bureau Jeugdzorg hanteert om de samenwerking tussen ouders en kind beter te stroomlijnen. Op dit moment werken we aan nieuwe uitstroomprofielen, zodat studenten met een samenhangend pakket kunnen afstuderen in een bepaalde richting. Zo komt er ook een speciale afstudeerrichting Jeugdzorg. Studenten die hiervoor kiezen lopen mee met een gezinsvoogd om echt kennis te maken met de praktijk. Op die manier proberen we de aanzienlijke uitval van startende hulpverleners in de jeugdzorg terug te dringen. Het competentieprofiel biedt zo het onderwijs een goed uitgangspunt voor de beoogde professionalisering van de jeugdzorg.’

Johanna de Koff is opleidingsmanager pedagogiek bij Hogeschool INHolland.

en bij de tijd te blijven. Daarnaast zijn de profielen een eerste voorwaarde voor professionals in de jeugdzorg om zich beter te organiseren en - door middel van registratie - erkenning en bescherming te krijgen. De profielen bieden een duidelijk fundament om

professionele beroepsuitoefening op te bouwen en kwaliteit van de hulpverlening richting kinderen en jongeren, en hun ouders, te garanderen.

Actieplan Professionalisering in de Jeugdzorg

De competentieprofielen zijn tot stand gekomen in het kader van het Actieplan Professionalisering in de Jeugdzorg. Dit actieplan heeft als doel het beter toerusten en faciliteren van iedereen die direct betrokken is bij de hulpverlening aan jeugdigen en ouders. Voor meer informatie over het Actieplan Professionalisering in de Jeugdzorg kun je terecht op de website www.nji.nl/professionaliseringjeugdzorg.

Nederlands
Jeugd
instituut

Kennis en advies voor
maatschappelijke ontwikkeling

Meer informatie

De competentieprofielen zijn, in samenwerking met het werkveld, opgesteld door het Nederlands Jeugdinstituut en MOVISIE Beroepsontwikkeling. Het gehele competentieprofiel staat beschreven in de publicatie *Jeugdzorgwerker*. *Jeugdzorgwerker* is voor € 13,50 te bestellen via onze website www.nji.nl/publicaties. Het competentieprofiel is tevens opgenomen in het competentieweb voor beroepskrachten in zorg en welzijn:
www.competentieweb.nl.

Tekst: Wybo Vons, Niels Zwikker

Foto's: Lotte van Boxem, Lukas, Marsel Loermans, Bettina Neumann, Patrick Sheándell O'Caroll (PhotoAlto)